

Μακεδονικά

Τόμ. 14, Αρ. 1 (1974)

Büchernachlass von Dimitrios N. Darvaris für die Griechischen schulen in Ungran

Ödön Füves

doi: [10.12681/makedonika.588](https://doi.org/10.12681/makedonika.588)

Copyright © 2014, Ödön Füves

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Füves, Ödön. (1974). Büchernachlass von Dimitrios N. Darvaris für die Griechischen schulen in Ungran. *Μακεδονικά*, 14(1), 397–400. <https://doi.org/10.12681/makedonika.588>

φῆς ἐντοιχισμένης εἰς ὑπόγειον αἰθουσαν τοῦ ναοῦ. Εἰς τὴν ἐκ μαρμάρου ἐπιγραφὴν, διαστάσεων 1,20×0,53 ἀναγράφονται τὰ κάτωθι:

IESUS MARIA IOSEPH
L'AN 1743 LE 12 D'AOUT
SOUS LE REGNE DE
LOUIS 15 LA PREMI-
ERE PIERRE DE CETTE
ÉGLISE DE LE COMP=¹
DE IESUS A ETE² POSÉE PAR
MR³. I. BERARD DU MARTEGUE⁴
PR⁵ DEPUTÉ DE LA NATION
ET FAIST⁶ LES FONCTIONS DE
CONSUL ET PAR MR. MATHU⁷
FOUGASSE 2^D DTÉ⁸ DE LA NATION
AD MAIOREM DEI GLORIAM

Παρατίθεται φωτογραφία τῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὴν σελ. 396⁹.

ΧΑΡΑΛ. Κ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ

BÜCHERNACHLASS VON DIMITRIOS N. DARVARIS
FÜR DIE GRIECHISCHEN SCHULEN IN UNGARN

Dimitrios N. Darvaris (1757-1823) war einer der bedeutendsten Griechen in Diaspora¹⁰, der Ende des 18-ten und Anfang des 19-ten Jahrhunderts auf die geistige Entwicklung der griechischen Jugend mit seinen Lehrbüchern einen grossen Einfluss hatte. Dimitrios Darvaris kam aus Klisura (Mazedonien) nach Pest, um die slawische Sprache zu erlernen¹¹. Seine

ζει «ἐμπορικὸν σύστημα». Ἀντιθέτως, ὁ Κ. Μέρτζιος, Μνημεῖα μακεδονικῆς ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 380, τὸν ὄρον «nation française» ἀποδίδει «γαλλικὴ παροικία».

1. COMPANIE.

2. ÉTÉ.

3. MONSIEUR.

4. ;

5. PREMIER.

6. FAISANT.

7. MATHIEU.

8. DEPUTÉ.

9. Τὴν φωτογραφίαν μοὶ παρεχώρησεν ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἀρχείου ὁ φίλος π. Juan Nadal y Cañellas, S.J., τὸν ὁποῖον καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστῶ.

10. Ἄθην. Γιομπλάκη, Δημ. Νικ. Δάρβαρις (1757-1823), Θεσσαλονίκη 1971.
Ἄπ. Βακαλόπουλοῦ, Ἱστορία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, Βδ. Δ', Θεσσαλονίκη 1973, S. 224, 234.

11. Σπ. Λάμπρου, Σελίδες ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ, Ἀθήναι 1912, S. 36.

literarische Tätigkeit¹ entfaltete er in Wien, wo er auf Kosten seiner Brüder: Johann und Markus viele Bücher herausgab, um die Wiedergeburt seines Volkes zu unterstützen. Er gab ungefähr 30 Lehrbücher aus dem Bereich verschiedener Wissenschaften heraus z.B. Grammatik, Philosophie, Theologie, Geschichte, Mathematik, Physik. Zwei Bücher davon erschienen später auch in Pest.

Dass Demetrios Darvaris seine übriggebliebenen Bücherexemplare in Testament den griechischen Schulen in Ungarn (Pest, Miskolc, Neusatz, Kecskemét, Eger, Temesvár, Zemun) zum Geschenk gab, geht aus einem neu aufgefundenen Brief des Testamentsvollstreckers, seines Bruders hervor. Peter Darvaris schrieb nämlich 12. Juli 1826 an die griechisch-wallachische Kirchengemeinde zu Pest einen Brief (Beilage 1.), in dem er das Testament bekannt macht. In der zweiten Hälfte des Briefes bietet Peter Darvaris verschiedene in einem Katalog aufgezählte Bücher zum Kauf an, dass mit dem Geld die noch nicht herausgegebenen Werke seines Bruders veröffentlicht werden können².

Auf diesen Brief antworten 3. Aug. 1826 zwei Vorsteher der Pester griechisch-wallachischen Kirchengemeinde (Beilage 2.), die dortige Schule³ habe 48 Schüler und sie gäben Stephan Mutioglu den Auftrag, die Geschenkbücher zu übernehmen.

Beilage 1.

Τοῖς εὐγενεστάτοις καὶ τιμωτάτοις Κυρῶις ἐπιστάταις καὶ ἐπιτρόποις τῆς ἐν Πέστη τῶν Γραικῶν καὶ Βλάχων Κοινότητος χαίρειν!

Διὰ τοῦ παρόντος μου λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σᾶς φέρω τὴν χαροποιὰν εἰδήσιν, ὅτι ἡ ἐνταῦθα ὑψηλὴ διοίκησις ἀπεφάσισε κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν νὰ μοιρασθῶσιν εἰς ὅλα τὰ ἐν Οὐγγρῆι εὐρισκόμενα ἑλληνικὰ σχολεῖα τὸ ἀνάλογον μέρος τῶν παρὰ τοῦ μακαρίτου σοφολογιωτάτου ἀδελφοῦ μου Κυρίου Δημητρίου Νικολάου τοῦ Δαρβάρεως ἀφιερωθέντων βιβλίων, εἰς τὰ ὅποια ἐμπεριέχεται καὶ αὐτόθι ἑλληνικὴ σχολή.

Ἄλλα μεταξὺ τούτων ἑλληνικῶν σχολείων τὰ ὅποια μοὶ εἶναι γνωστά, πρέπει νὰ ληφθῆ ἡ ὑμέτερα σχολή, ἡ τοῦ Μισκολτζίου, ἡ τοῦ Νεοφύτου, ἡ τοῦ Κετςκεμετίου, ἡ τοῦ Eger, ἴσως καὶ ἡ τοῦ Τεμεσφαρίου, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ τοῦ Ζέμωνος. "Ὅθεν οὐσα ἡ πόλις σας εἰς τὸ κέντρον τῆς Οὐγγρίας, παρακαλῶ χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ νὰ ἐνοηθῆτε με ὅλα τὰ εἰρημένα σχολεῖα καὶ νὰ διορίσητε μέσον πληρεξουσίου γράμματος, τὸ ὅποιον ὅμως πρέπει νὰ εἶναι βεβαιωμένον ἀπὸ τὸ ἐνδοξον Μαγιστράτον, γνώριμόν σας φίλον τινὰ ἐδῶ ὡς ἐπίτροπον, διὰ νὰ δνηθῆ νὰ παραλάβῃ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἠθέντου μακαρίτου ἀδελφοῦ μου διὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τὸ διορισθὲν καὶ ἀνάλογον μέρος τῶν ἀφιερωθέντων τούτων βιβλίων.

Πρὸς τούτοις σᾶς εἰδοποιῶ, ὅτι ἐκτὸς τούτων τῶν ἀφιερωμάτων ἤρπασεν ὁ εἰρημέτος μακαρίτης ἀδελφός μου κατὰ τὴν ἔσωθεν σημείωσιν καὶ ἄλλα τινὰ βιβλία, τὰ ὅποια διώρισεν εἰς τὴν διαθήκην του νὰ πωληθῶσι καὶ μετὰ ἐξ αὐτῶν χρήματα νὰ τυπωθῶσι τὰ χειρογράφα ὀφύγονα ποιήματά του. Διὸ παρακαλῶ νὰ συνδράμητε ἐν ταυτῶ καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τούτων τῶν βιβλίων καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν χειρογράφων με ὅσα σώματα προαιρηθῆτε, τὰ ὅποια ἅπαντα ἀποβλέπουσι τὴν προκοπὴν καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς νεολαίας.

1. N. B é η, Δημητρίου Νικολάου τοῦ Δαρβάρεως, Ἐπιφύωμα εἰς Ρήγαν Βελεστινλήν. Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Βδ. 19 (1944), S. 358-359.

2. Aus diesem Geld gab Petros Darvaris im Jahre 1829 Ἐγκυκλοπαιδεία ἀποελληνικῆν von Dimitrios Davaris heraus.

3. O. F ü v e s, A pesti görögök iskolái (Die Schulen der Pester Griechen), «Antik Tanulmányok», Βδ. 19 (1972), S. 98-104.

Ἡ ἐδῶ ἡμετέρα Κοινότης ἐτύπωσε πρὸς χοῦσιν τῆς ἐνταῦθα ἑλληνικῆς σχολῆς μίαν μεγάλην Κατήχησιν τοῦ αἰδουσιμολογιωτάτου Κυρίου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, μίαν ἑλληνοικὴν Καλλιγραφίαν καὶ ἐν μικρὸν Ἐκκλησιολογίον, τὰ ὅποια πωλοῦνται εἰς μίαν εὐλογον τιμὴν, καὶ ἔχοντες χρεῖαν τούτων τῶν βιβλίων, εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε παραγγεῖλαι τὸν ἐδῶ ὀνομασθέντα ἐπιτρόπον σας, διὰ τὴν ἀγοράσιν καὶ ἐκ τούτων μερικὰ σώματα διὰ λογαριασμὸν τοῦ σχολείου σας.

Ταῦτα καὶ μένω μὲ ὄλον τὸ σέβας
τῆς ἡμετέρας τιμότητος

Βιέννα τῆ 12 Ἰουλίου 1826

Προθνομώτατος δούλος
Πέτρος ὁ Λάοβαρις
ἐφορος

Σημείωσις

Ἐπὶ τῶν βιβλίων ἄφησεν ὁ μακαρίτης ἀδελφός μου τὴν πωληθῆσιν, καὶ κατὰ τὴν διαθήκην του τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων διωρίσθη εἰς ἀγορὰ καὶ ἐξεπέμφθη ἐξ αὐτῆς τὸ 1/3 ἀπὸ ὅτι τὰ ἐπωλοῦσεν ὁ μακαρίτης).

(Ἡ τιμὴ τῶν βιβλίων διωρίσθη εἰς ἀγορὰ καὶ ἐξεπέμφθη ἐξ αὐτῆς τὸ 1/3 ἀπὸ ὅτι τὰ ἐπωλοῦσεν ὁ μακαρίτης).

Ἐγχειρίδιον χριστιανῶν	. . . . .	. . . . .	16 κρ
Οἰκιακὴ διδασκαλία τῆς φύσεως	. . . . .	. . . . .	48 κρ
Σοφίας ἀπάνθισμα	. . . . .	. . . . .	36 κρ
Ὁδηγὸς τοῦ βίου	. . . . .	. . . . .	40 κρ
Ἐπιτομὴ φυσικῆς εἰς τρεῖς τόμους	. . . . .	. . . . .	90 κρ
Θεοφράστου χαρακτήρες ἑλληνιστῶν μετὰ σχολίων	. . . . .	. . . . .	45 κρ
Χρυσῶν ἐργολογίων ἡτοῦ Κέβητος Πίναξ καὶ Ἐπικτῆτου ἐγχειρίδιον	. . . . .	. . . . .	60 κρ
Καισαροβασιλικὴ πατέντα περὶ τῶν Καμβίων	. . . . .	. . . . .	48 κρ
Παιδαγωγὸς ἡτοῦ ἠθικοῦ κανόνος τοῦ ζῆν	. . . . .	. . . . .	16 κρ
Τέτταρα μικρὰ ποιήματα ἐμμετρα	. . . . .	. . . . .	12 κρ
Πέτρα σκανδάλον εἰς τὸ Γερμανικὸν	. . . . .	. . . . .	50 κρ
Χρηστοσύβεια Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντινοῦ εἰς τὸ Σλαβωνικὸν	. . . . .	. . . . .	30 κρ
Καθρέπτης τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ Σλαβωνικὸν	. . . . .	. . . . .	50 κρ
Κέβητος Πίναξ καὶ Ἐπικτῆτου ἐγχειρίδιον εἰς τὸ Σερβικὸν	. . . . .	. . . . .	36 κρ

Τέχνη τοῦ ζῆν	. . . . .	. . . . .	20 κρ
Συλλογὴ διαφόρων θεατρικῶν ποιημάτων εἰς δύο τόμους	. . . . .	. . . . .	50 κρ
Γενέρον ὁ πρῶτος ναύτης—ἡ εἰκὼν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ—ἡ νύξ	. . . . .	. . . . .	30 κρ
—Δάφνης εἰς βιβλία Γ	. . . . .	. . . . .	36 κρ
Ἡ βοσκοπούλα τῶν Ἀλπεων	. . . . .	. . . . .	24 κρ
Ὁ νέος ἑλληνικός Ἀνακρέων μετὰ τῆς γερμαν. μεταφράσεως	. . . . .	. . . . .	30 κρ
Φλωριανοῦ Γαλάτεια εἰς βιβλία Δ	. . . . .	. . . . .	40 κρ

Beilage 2.

Ἰσον

Τῷ Ἐντιμωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐφόρῳ Κυρίῳ Πέτρῳ τοῦ Λαοβάρειος χαιρεῖν.

Μέσον ἐντίμων σας ἀπὸ 12-ης τοῦ παρελθόντος μηνὸς εἰδοποιεῖται ἡ ἡμετέρα κοινότης, ὅτι ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει σοφολογιωτάτος κύριος ἀδελφός σας βιβλία τινὰ τοῖς ἑλληνοῖς σχολείοις, ἐν οἷς καὶ τὰ ὄψε ὑπονοοῦνται, ἀφιέρωσεν. Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη! καὶ ἐν τῷ τῷ ἐπιφύροντι ταύτῃ ἐντιμωτάτῳ Κυρίῳ Στεφάνῳ Μοντιόγγλον ἐν Βιέννῃ τὸ πληροξοῦσαι

πρὸς περιλαβὴν τῶν βιβλίων ἀποστέλλει, ἔχει χάριτας διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν εἰνοιάν σου, καὶ παρακαλεῖ τὴν ἐντιμότητά σου νὰ κάμνητε αὐτόθεν τὴν ὀρθινίαν πρὸς τὰς ἐπιλοίτους κοινοτήτας, διὰ νὰ διορίσωσιν αἱ ἴδια τὴν περιλαβὴν τῶν πρὸς αὐτὰς ἀνηγκόντων βιβλίων κατ' εὐθείαν.

ἽΟ ἀριθμὸς δὲ τῶν τῶν σχολείων μας μαθητῶν συνίσταται ἀπὸ ὀκτὼ καὶ σαράκοντα.

Ἐν τούτοις μένομεν μὲ τὸ πρεπούμενον σέβας

Πέστα τῆ 3 Αὐγ. 1826

Προθυμώτατοι δούλοι
Σπυρ. Κωνστ. Σπυρίδωνος
ὁ τῆς ἐκκλησίας ἐπίτροπος
Σεβαστὸς Γ. Οἰκονόμου
ὁ τῶν σχολείων ἐπίτροπος.

ODON FUVES

DEMETER CANTEMIR ET LES GRECS DE HONGRIE

C'est en 1973 qu'il y a 300 années que Demeter Cantemir est né et 250 années qu'il est mort (1673-1723), il était l'homme d'état — pour un certain temps il était souverain moldave — et se distinguait par son activité littéraire étendue de ses contemporains. Il était la plus grande figure à talents universel de la littérature roumaine ancienne. En dehors de roumain il a écrit ses oeuvres en grec, en latin, en turque et en russe. Outre ces langages il parla en français, en arabe et en perse. Ses oeuvres philosophiques, musicales mais avant tout ses oeuvres historiques¹ avaient une grande influence sur les peuples balkaniques et ainsi sur les grecs. Les grecs vivant sous le joug turque étudièrent avec grand intérêt l'histoire des autres nations partageant leur destin. Les grecs² — peu en nombre s'établissant en Hongrie au cours du 18e siècle — s'intéressaient aux événements et aux personnalités qui pouvaient être rattachées à la libération de leur patrie. C'est à cause de cela que l'oeuvre de Cantemir sur la rivalité des familles princières Kantakuzen et Vrankovan entre 1678 et 1716 écrite en roumain était traduite en nouveau grec. La traduction russe était publiée en 1772 et onze ans plus tard H. Chrbaumeister a publié l'oeuvre en allemand (Russische Bibliothek zur Kenntniss des gegenwärtigen Russlands. Riga, St. Peterburg und Leipzig. v. VIII, 1783, p. 147-184). Cette traduction allemande fut utilisée par Georgios Zaviras, le chef spirituel des grecs en Hongrie³ pour la traduction en nouveau grec. Une copie de son manuscrit fut trouvée avant la IIe Guerre Mondiale à la Bibliothèque de l'Eglise Grecque à Kecskemét⁴. Le manuscrit original de Zaviras par contre, fût la base de la traduction en nouveau grec publiée à Vienne en 1795 et dont le titre est le suivant: «Demeter Cantemir, souverain moldave: L'histoire des Kan-

1. G e o r g i o s Z a v i r a s, Nea Hellas i Ellinikon theatron Fd. G. Kremos. Athènes 1872, p. 255-257. — D i m i t r i e C a n t e m i r, La description de la Moldavie. Ed. Kriterion, Bucuresti 1974.

2. E n d r e H o r v á t h, Les nouveaux grecs, Budapest 1943.

3. E n d r e H o r v á t h, La vie et l'oeuvre de Georgios Zaviras, Budapest 1937, p. 40.

4. I v á n H a j n ó c z y, L'histoire des grecs de Kecskemét, Budapest 1939, p. 41.